

Kitap Tahlili

Tanıl BORA, Cereyanlar Türkiye’de Siyasi İdeolojiler, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, ISBN-13: 978-975-05-2118-8

İlker LİMON*

Taner KARAKUZU**

Tanıl Bora tarafından “Cereyanlar Türkiye’de Siyasi İdeolojiler” başlığıyla kaleme alınan bu eser 2017 yılında İletişim Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Eser çıktığı ilk günden itibaren Türk bilim camiasında ve basında sıkça olumlu/olumsuz eleştirilere maruz kalmış olsa da bu durum eserin tirajının bir hayli artmasına yol açmıştır. Eser hem içerik hem de dil ve üslup yönünden bir takım insanlar tarafından adeta yerlere göklere sığdırılmazken, bazı eleştirilenler tarafından ise anlatımı ağdalı ve girift olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir.

Eserin “Türkiye’de Siyasi İdeolojiler” alt başlığında, Türkiye’nin görüp geçirdiği siyasi akımlar, bu akımların fikirsel ve eylemsel altyapıları ortaya konulmaktadır. Yazar, eserin sunuş bölümünde bu kitabı yazma amacının bir düşünce tarihi okuması yapmak olmadığından, bilâkis bir ideoloji tarihi yazmayı hedeflediğinden bahsetmektedir.

Kitabın içeriği ve bölümleri hakkında kısaca bilgi vermekte fayda bulunmaktadır. Eserin birinci bölümü; “Geç Osmanlı Zihniyet Dünyası” ana başlığı altında kaleme alınmış ve üç alt başlıkta; “Kopuş-Devamlılık Geriliminde ‘İcapçılık’”, “Beka Kaygısı, Telaş, Acele, Şiddet ve Celâl” ve “Devrim ve İttihatçılık” irdelenmiştir. Bu ana başlık Osmanlı Devleti’nin son dönem ideolojilerini İslamcılık ve Türkçülük ekseninde ele almıştır. İkinci bölüm “Modernleşme, Batı ve Batıcılık”, ana başlığında düzenlenmiştir. Yazara göre; “...Türkiye’nin düşünce ikliminde Batı davası, psiko-politik karmaşalarla yüklüdür. Aşikar bir hınç-haset gerilimleriyle - ve daha fazlasıyla! Bütün Batı dışı coğrafyalarda olduğu gibi...” Bu bağlamda “Batı Endişesi” alt başlığında Batı karşıtı ideolojileri masaya yatırmıştır. İkinci alt başlık ise “Topyekün Batıcılık” başlığıyla kaleme alınmıştır. Yazar bu alt başlıkta Batıcılığın ayrı bir politik akıma dönüşmediğini vurgulamaktadır. “Kemalizm” ana başlığı eserin üçüncü ana bölümüdür. Yazar erken Cumhuriyet döneminden başlayarak askeri darbelerde anlamları farklılaştırılsa bile “Atatürkçü görünme zorunluluğu” olduğunun altını çizmektedir. Bu zorunluluğun 2010’lara kadar devam ettiği belirtilmektedir. Dördüncü bölüm “milliyetçilik” ana başlığı adı altında oluşturulmuştur. Milliyetçiliğin, Kemalizm ile iç içe geçmiş, resmi ideoloji olarak kurumsallaştığı belirtilmiştir. Gene milliyetçiliğin erken Cumhuriyet döneminden sonra ikinci altın çağını 1990’lardan 2000’lere uzanan yaklaşık on beş yıllık dönemde yaşadığı tezi savunulmaktadır. Bu dönemde milliyetçiliğin toplumsal ve politik olgulardan etkilendiği, buna bağlı olarak çeşitlendiği ve popülerleştiği görüşü ileri sürülmüştür. Beşinci bölüm “Türkçülük ve Ülkücülük” ana başlığında, dört alt başlıkta kaleme alınmıştır. Bu alt başlıklar, “Erken Cumhuriyet Dönemi Türkçülüğü”, “Milliyetçi Popülizm ve Anti-Komünizm”, “MHP ve Ülkücü Hareket” ve “12 Eylül Sonrası: Değişim ve Devamlılık” adlarıyla eserde yer bulmuştur. Bu bölümde Türkçülük ve ülkücülük bağlamında aslında çoğunlukla Milliyetçi Hareket Partisi’nin değerlendirildiği görülmektedir. İlkin Alpaslan Türkeş’in ardından Devlet Bahçeli’nin ülkücülük anlayışı

* Öğr. Gör.Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: ilkerlimon@trakya.edu.tr

** Öğr. Gör.Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr

tartışılmıştır. Son olarak Milliyetçi Hareket Partisi’nde 2016 yılında yaşanan parti içi muhalefet değerlendirilmiştir. “Muhafazakârlık” ana başlığında, Türkiye’de İslamcılığın uzun süre bir kod adı veya güzel bir tabir olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Bora, İslamcılığın bir siyasi akım olarak kendini ispatlamadan önce meşruiyetini sağlamak amacıyla muhafazakârlık adı altında toplandığına inanmaktadır. Yedinci bölüm “İslamcılık” ana başlığı ile kaleme alınmıştır. Bu ana başlık, sekiz alt başlıkta; “Kemalizm, İnkılaplar ve İslamcılık”, “Nur Hareketi”, “Milliyetçi-Muhafazakârlık İçinde İslamcılık”, “Radikal İslamcılık”, “80 Sonrası Atılım”, “Milli Görüş’ten Adalet ve Kalkınma Partisi’ne”, “Adalet ve Kalkınma Partisi” ve “2010’larda AKP ve Erdoğan İktidarı” değerlendirilmiştir. Sekizinci bölümde, modern zamanların güçlü politik akımı olan liberalizmin Türkiye’deki durumu ve siyasal ideolojiler içindeki yeri tartışılmaktadır. Gene dört alt başlıkta; “Erken Cumhuriyet”, “Kemalizm ve Liberalizm”, “Liberal-Muhafazakârlığın Kalın Damarı ve Merkez Sağ Neoliberal Dönemden Sonra” ve “Adalet ve Kalkınma Partisi ‘Devri’ ve Liberaller” olarak kaleme aldığı görülmektedir. Kitabın en uzun bölümü dokuzuncu bölümdür ve “Sol” ana başlığıyla kaleme alınmıştır. Bu bölüm özelinde Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Sol Parti, Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Komünist Partisi ile birlikte ortanın solu kavramının incelendiği görülmektedir. Onuncu bölüm Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden başlayarak günümüze kadar feminist hareketi kaleme almıştır. Türkiye’deki feminist akımın gelişimine yer verilen bu bölüm, beş alt başlığa ayrılmaktadır. On birinci ve son bölüm olan “Kürt Ulusal Hareketi” ana başlığında yirmi yedi tane küçük bölümlerden oluşan uzun bir giriş yapılmıştır. Girişin ardından üç alt başlıkta; “Kürtler ve İslamcılık”, “Partiler” ve “HEP-DEP, HDP” olarak irdelenmiştir. Yazar bu bölümde, Kürt ulusal hareketini Cumhuriyet öncesi dönemden alıp bütün etken ve sonuçlarıyla HDP ve Selahattin Demirtaş’a kadar getirdiği görülmektedir.

Yapılan tahlil sonucunda eserin ciddi ve titiz bir çalışmanın sonucu olduğu görülmektedir. Özellikle siyasi ideolojiler konusunu Osmanlı’nın son döneminden alarak 2016 yılına kadar incelemesi kitabı benzer eserlerden farklı kılmıştır.